

Kaarlo Jaakko Juhani Hintikka (1929.-2015.)

Restović, Ivan

Source / Izvornik: **Prolegomena : Časopis za filozofiju, 2016, 15, 91 - 92**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:261:975868>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-05**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Institute of Philosophy](#)

Kaarlo Jaakko Juhani Hintikka (1929.–2015.)

Zamislite neki mogući svijet, s' . Ne radi se o tako dalekoj mogućnosti; neću od vas tražiti da zamišljate raznorazne svjetove upitne legitimnosti, gdje voda nema kemijsku formulu vode, niti gdje je naša ontologija baroknija zbog nadolaska demonā ili zloduhā. Naprotiv, s' se od našeg, aktualnog svijeta razlikuje tek po tom što u njemu 12. siječnja 1929. nije rođen Jaakko Kaarlo Juhani Hintikka. A za one zahtjevnije, dodatno ćemo pretpostaviti da u s' ne postoji subjekt S takav da je S Hintikkin parnjak. Sada kada smo iznijeli hipotezu, možemo se zapitati: Što znamo o s' ?

Odgovor je: Vrlo malo. Neusporedivo manje nego u bilo kojem s gdje Hintikka postoji (ili opstoji, biva mu predciran egzistencija). Naime, da bismo precizirali domenu s' , kao i relacije u kojoj s' stoji s ostalim svjetovima u modelu M , moramo odbaciti temeljnu pretpostavku – samu mogućnost mogućeg svijeta s' . Zašto? Zato što nas je Jaakko Hintikka zadužio i više no što mislimo. Štoviše, mnogo toga u logici i filozofiji uopće možemo misliti upravo zato što se Hintikka toga prvi domislio.

Obrazovanje je počeo kao matematičar, no nije mu dugo trebalo da shvati da od matematike želi nešto više. Matematici će se vratiti, ali kroz filozofiju matematike i matematičku logiku. Tomu je kumovao Georg Henrik von Wright, neposredni prethodnik Hintikke u akademskoj genealogiji.

Nakon doktorata iz logike, neko je vrijeme proveo na Harvardu, gdje je 1957., neovisno od Stiga Kangerera utemeljio semantiku mogućih svjetova. Ako ste se možda zapitali: “Tko je Stig Kanger?”, odgovor je sljedeći: To je onaj kojeg Kripke citira u članku u kojem “utemeljuje” semantiku mogućih svjetova. Tako je to kada se bavite logikom. Često je važno samo naći se na pravom mjestu u pravo vrijeme, s pravom formalizacijom. Osim što se Kripkeova semantika mogla zvati Hintikkinom, logička su se stabla mogla zvati “Hintikkina stabla” – i to u aktualnome svijetu.

Ipak, zaslužen priznanje dobiva za *Knowledge and Belief – An Introduction to the Logic of the Two Notions* iz 1962. Kako sâm kaže u uvodu, riječ “logika” shvatio je vrlo ozbiljno. Nitko prije njega nije toliko precizno definirao

logički odnos znanja i vjerovanja, da i ne spominjem cijelu četvu (meta-)pitanja na koje je odgovorio sam sebi (jer prije njega ih nitko nije postavio). Ali zato je u obzir uzeo tradiciju – rijetko ćete u kojoj knjizi naći da netko osim Quine spominje Laplaca, a kamoli Averkësesa. Ipak, nije ni ovo priznaje bez ironije – knjiga je nakon 1969. izašla iz tiska, pa je širom čitateljstvu bila gotovo nedostupna. Tek relativno nedavno ponovno je tiskana.

Iz područja logike važan je i njegov rad na semantici inspiriranom teorijom igara. Dio je to njegovog općeg pristupa logici i filozofiji uopće; neprestano je tražio bolji, adekvatniji jezik i pristup. U *The Principles of Mathematics Revisited* iz 1996. predstavlja novu logiku prvog reda koja u predmetnom jeziku može govoriti o beskonačnosti, istini i kardinalnosti. Hintikkin logika ne samo da bi trebala nanovo utemeljiti matematiku, već i potpuno istisnuti standardnu logiku prvoga reda. Uz semantiku teorije igara i prilagodbu kvantifikatorā, ne samo da bismo dobili intuitivniju logiku, već izbjegli probleme koje su nam, između ostalih, postavili Gödel i Tarski.

Mnogo toga još treba nabrojati da bismo shvatili zašto je s' logički i filozofijski siromašan svijet. Zato je možda najbolje načas pogledati što je bilo prije tek 10 godina. Tada je Hintikka dobio Nobelovu nagradu za filozofiju. "Takvo što ne postoji!", velite? Imate pravo. Nobelovom nagradom za filozofiju mnogi smatraju *Library of Living Philosophers* (sada vidite zašto nerado koristim originalan naziv). Nakon Hintikke, to su priznanje dobili Dummett, Rorty i Danto, a prije njega Davidson, Strawson, Gadamer, Popper, Jaspers, Sartre i mnogi drugi poznatiji filozofi, uključujući i Einsteina. Izdanje Knjižnice iz 2006. donosi Hintikkinu intelektualnu autobiografiju, kao i njegovu dotadašnju bibliografiju, jer smisao je izdanjā da filozof u pitanju može još za života braniti svoje stavove.

Osim doprinosa logici, Hintikka je tumačio filozofiju Aristotela, Kanta, Fregea, Wittgensteina, Gödela, pa i Sokrata. Naime, u svom posljednjem velikom djelu *Socratic Epistemology: Explorations of Knowledge-Seeking by Questioning* iz 2007. ponovno se vraća epistemologiji, ali ovoga puta oboružan pojmovnim aparatom interogativne logike pa – ironično – želi predstaviti epistemologiju bez znanja i vjerovanja, pojmova koje je na početku karijere tako detaljno formalizirao.

Osim na Harvardu, djelovao je i na sveučilištima u Helsinkiju, Floridi, Stanfordu i Bostonu. Ostao je aktivan do samoga kraja – umro je tek pet dana nakon izlaganja na helsinškom kongresu o logici, metodologiji i filozofiji znanosti, 12. kolovoza 2015. Za sobom je ostavio više od 30 knjiga, na stotine članaka, tri braka, i nekoliko počasnih doktorata. U aktualnom svijetu boravio je točno 1039 mjeseci, što je – posve prirodno – prosti broj. I zaista, u logici je bio jedinstven faktor.

Ivan Restović

Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu
Borongajska cesta 83d
irestovic23@gmail.com